

Believing What We Say:

Four Models of Truthfulness in Prayer

Akiva Mattenson, Hadar Advanced Kollel | akivameir@gmail.com

A. The Brutal Truth? Between Prayer and *Derash*

Mishnah Berakhot 5:3	משנה ברכות ה:ג
One who says: “May your compassion reach the bird’s nest,” or “May your name be invoked over the good,” or “We give thanks; we give thanks!” – we silence them.	האומר: “על קן צפור יגיעו רחמין,” ו”על טוב יזכר שמך,” ”מודים מודים” – משתקין אותו.

<i>Wealth of the Rich</i> , Mishnah Berakhot 5:3	הון עשיר משנה ברכות ה:ג
One who says in their prayer, “You had compassion on the bird’s nest; may your compassion reach us also” – we silence them. For in praying to God to have compassion upon them in the way God did for the bird’s nest, they err and request inappropriately. For even though it seems from Midrash Rabbah that this commandment is compassionate – for we read there: “just as the Holy Blessed One had compassion on the cattle, God was also filled with compassion for the birds. Where do we see this? It is said, <i>when you encounter the nest of a bird</i> (Deut 22:6)” – nevertheless, it is actually cruel. For such is taught in the Tikkunei Zohar §6: “Come and see! There is an angel appointed over those fluttering ones, which are the souls that are called birds. His name is Sandalphon. And when Israel fulfill this command, and the mother bird leaves, banished, and the nestlings cry out, he advocates for the merit of the birds and says to the Holy Blessed One, ‘But it is written, <i>his compassion is upon all his creatures</i> (Ps 145:9)! Why did you decree upon the bird that it be banished from its nest?!”	האומר בתפלתו, “על קן צפור רחמין; יגיעו רחמין אף אלינו” – משתקין אותו. שהרי בהתפללו לה’ שירחם עליו כמו שרחם על קן צפור, הוא טועה ושואל שלא כהוגן. דמצוה זו אף כי נראה ממד’ רבה (ריש) פרשת כי תצא דמדת רחמים היא – דגרסינן התם דכשם שנתן הקדוש ברוך הוא רחמים על הבהמה, כן נתמלא רחמים על העופות. מניין? שנאמר (דברים כב, ו) כי יקרא קן צפור, ע”כ – מ”מ מדת אכזריות היא, דהכי איתא בתקוני זהר תקון ששי (דף כג א): ת”ח! מלאכא אית דממנא על עופין, דאינון נשמתי דאתקראה צפורין. סנדלפון שמיה. ובזמנא דישראל מקיימין האי פקודה, ואזלת אימא מתתרכא ובנין צווחין, איהו אוליף זכו על עופין, ויימא לקב”ה ‘והא כתיב (תהלים קמה, ט) ורחמיו על כל מעשיו! אמאי גזירת על עופא דאתרכת מקנה?!’ ע”כ.

But when one says by way of <i>derash</i> that the commandment of shooing the nest is compassionate, we need not silence them for indeed, through this commandment the Holy Blessed One has compassion for Israel. For such is found in the above Tiqqun: “And when Israel fulfill this command, each appointed angel advocates for the merits of its ‘fluttering ones.’ And what does the Holy Blessed One do? He gathers his legions and says, ‘While the angels appointed for the ‘fluttering ones’ below advocates for the merits of its charges, is there none among you who can advocate for the merit of my children, who are Israel?’ At that time, the Holy Blessed One says, ‘For my sake, for my sake I will act.’” And in Midrash Rut in the New Zohar this idea is also found, and we read there too: “Who causes compassion for the world? That person who sends away the bird, paining it.” Thus, it is evident that shooing the nest is painful for the bird, and nevertheless causes compassion for the world.	אבל כשאומר דרך דרש שמצות שלוח הקן היא מדת רחמים, אין משתקין אותו שהרי על ידי מצוה זו הקדוש ברוך הוא מרחם על ישראל. דהכי איתא בתקון הנ"ל: ובזמנא דישראל מקיימין האי פקודא, כל ממנא אוליף זכו על עופין דיליה. וקב"ה מה עביד? כניש לכל חלין דיליה, ויימא 'וכי ממנא דעופין דלתתא אוליף זכו על עופין דיליה דממנא עליהו, ולית בכו מאן דאוליף זכו על בני דאינון ישראל?' וכו'. בההוא זמנא צווח קב"ה ואמר, 'למעני למעני אעשה.' ובמדרש רות זהר חדש (דף כט ב) איתא נמי ענין זה, וגרסינן נמי התם: מאן גרים למירחם על עלמא? וכו', ההוא גברא דשלח ההוא צפור לצערא. הרי מבואר דשלוח הקן צער הוא לצפור, ומ"מ גורם רחמנות לעולם.
--	--

B. Making it True: Reinterpreting Language, Re-envisioning the World

Talmud Bavli Yoma 69b	תלמוד בבלי יומא סט:
Rabbi Yehoshua ben Levi said: Why are they called the members of the Great Assembly? Because they returned the crown to its former glory. Moshe came and said in his prayer: <i>The great, the mighty, and the awesome God</i> (Deuteronomy 10:17). Yirmiyahu came and said: Gentiles are carousing in his sanctuary; where is his awesomeness? He did not say awesome. Daniel came, he said: Gentiles are enslaving his children; where is his might? He did not say mighty. The members of the Great Assembly came and said: On the contrary, this is the might	אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה? שהחזירו עטרה ליושנה. אתא משה אמר האל הגדל הגבר והנורא. אתא ירמיה ואמר: 'נכרים מקרקרין בהיכלו. איה נוראותיו?' לא אמר נורא. אתא דניאל, אמר: 'נכרים משתעבדים בבניו. איה גבורותיו?' לא אמר גבור. אתא אינהו ואמרו: 'אדרבה! זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות?' ורבנן, היכי עבדי הכי ועקרי

of his might, that he conquers his inclinationin and exercises patience toward the wicked. And these are his awesomeness: Were it not for the awesomeness of the Holy One, Blessed be He, how could one people survive among the nations? And Yirmiyahu and Daniel, how could they do this and uproot an ordinance instituted by Moshe? Rabbi Elazar said: because they know of the Holy Blessed One, that he is truthful, they therefore did not speak falsely of him.	תקנתא דתקין משה! אמר רבי אלעזר: מתוך שיודעין בהקדוש ברוך הוא שאמתי הוא, לפיכך לא כיזבו בו.
---	---

C. Not Yet Fully True: Standing Between This World and The World to Come

Talmud Bavli Pesahim 50a	תלמוד בבלי פסחים נ.
<i>And YHWH will be king over all the earth. On that day, YHWH will be one and his name will be one.</i> Is that to say that now he is not one? Rabbi Aḥa bar Ḥanina said: The world to come is not like this world. In this world, over good news one says ‘blessed who is good and does good’, and over bad news one says ‘blessed is the truthful judge.’ In the world to come – it will all be ‘who is good and does good.’	והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אטו האידנא לאו אחד הוא? אמר רבי אחא בר חנינא: לא כעולם הזה העולם הבא. העולם הזה, על בשורות טובות אומר 'ברוך הטוב והמטיב', ועל בשורות רעות אומר 'ברוך דיין האמת'. לעולם הבא - כולו הטוב והמטיב.

Pahad Yitshaq, Pesah 60	פחד יצחק, פסח ס
20. ...in relation to the glory of God's unity, there are things that cannot yet be stated with a full voice since they are not suited to the environment in which they are heard. Indeed, the heart convulses over the theme of unity fixed by the sages in our prayers. 'You are one and your name is one' is the liturgy for the Minhah prayer on Shabbat. Yet we know that the prophets, prior to the intervention of the men of the great	כ. ...בקשר עם שבת האחדות ישנם דיבורים אשר ה"קול רם" נמנע מהם מפאת בלתי היותם בהתאם לערך המצב שבו הם נשמעים. אבל עדיין נסער הוא הלב על עצם האחדות שקבעו חכמים בתפלה. אתה אחד ושםך אחד הוא מטבע תפלת מנחה דשבת. והלא ידענו דנביאים שלפני אנשי כנסת הגדולה לא אמרו הגבור והנורא, כי מתוך שידעו בו בהקב"ה שאמיתי הוא, לא כיזבו בו. ועל כן כל זמן שהיה בדעתם כי הנהגת ההשגחה אינה בבחינת תארים

assembly, did not say 'the mighty and the awesome,' for they knew that Holy Blessed One is truthful and wouldn't speak falsely of him. Thus, as long as they felt that God's providential rule didn't have these qualities of might and awesomeness (with gentiles carousing in the sanctuary, etc.), it was impossible for them to speak of them. Given this, one's heart should falter in considering how we could have fixed in our prayers praise of God's unity. We have explicitly taught that God's providential rule will only have the quality of 'You are one' on 'that day,' while 'this day' does not have such a quality. Even the prophets prior to the men of the great assembly knew that in the future, in the end of days, these qualities of might and awesomeness would come to light; and yet, because in their setting they felt 'where is his might? where is his awesomeness?', speaking of such qualities was deemed to be at odds with God's characteristic truthfulness. As such, faith in a providence of unity on 'that day' cannot suffice to permit fixing reference to God's unity in the prayer while we are still in a world guided by the providence of 'this day.'

21. Yet in truth, when it comes to the quality of unity, there was never a moment – even among the prophets – for the question 'where is his might?' For the unity of the people of Israel, evident in the order of things on 'this day' is the source for the full coming to light of God's unity in the order of things on 'that day.' And though with the qualities of might and awesomeness we needed the ingenuity of the members of the great assembly to say that 'these are themselves his might,' with the quality of unity it is clear that the unity of the people of Israel which is fully apparent, is the paradigm for the fullness of divine unity in the future order of things of "that

הללו של גבור ונורא, (גויים מכרכרים בהיכלו וגומר) היה להם בלתי אפשרי באמירת תארים הללו. אם כן, יפול לב אדם עליו כיצד אפשר לנו לקבוע בתפלה את שבח האחדות. הלא מפורש שנינו כי הנהגת ההשגחה לפי התאר של "אתה אחד" היא הנהגת ה"יום ההוא", והנהגת ה"יום הזה" אינה לפי בחינת תאר האחדות? – והלא גם הנביאים שלפני אנשי כנסת הגדולה ידעו כי עתידים הם התארים של גבור ונורא להתגלות באחרית הימים, ומכל מקום מכיון שלפי המצב היה בדעתם של הנביאים כי "איה גבורותיו ואיה נוראותיו", היתה אמירתם של תארים הללו נחשבת כמתנגדת למדת האמת של הקב"ה. ונמצא כי אמונת הנהגת האחדות של ה"יום ההוא" אין בידה להתיר כלל את קביעות תאר האחדות בתפלה במצב של הנהגת ה"יום הזה".

כא. אמנם לאמיתו של דבר, בנוגע לתאר האחדות לא היה גם בתחלה מקום לשאלה מעין "איה גבורותיו". כי אחדותה של כנסת ישראל בעצם הנהגת ה"יום הזה" הוא שרש לגילוי שלמות תאר האחדות בהנהגה של ה"יום ההוא". ואם בנוגע לתארים של גבור ונורא הוצרכנו לחידושם של אנשי כנסת הגדולה כי "הם הם גבורותיו", הנה בנוגע לתאר האחדות, ברור הוא כי אחדותה של כנסת ישראל הנראית לעינינו, היא היא הדוגמא לשלמות הנהגת האחדות של העתיד בעצם הנהגת ה"יום הזה".

day.” 22. And here we arrive at the source for the change in language in the liturgy of the Shabbat Minhah prayer. The quality of God’s unity and the unity of God’s name is expressed in a simple statement, while the praise of Israel’s unity is expressed through a rhetorical question. ‘Who is like your nation Israel?’ But this is precisely the point. Since the permissibility of saying ‘You are one and your name is one’ is rooted in the unity of the people of Israel that is apparent in ‘this day,’ therefore the praise of this unity comes by way of rhetorical question, which points to something present and palpable rather than futural and hidden. For it is only because the praise of the unity of Israel is a present and palpable thing that it becomes possible to fix in prayer a praise to the unity of God’s name, whose coming to light is a futural and hidden thing.	כב. וכאן הננו מגיעים לשרש שינוי הלשון במטבע תפלת המנחה דשבת. שמדת אחדותו יתברך ואחדות שמו באה היא בנוסח של הנחה פשוטה בעוד ששבח אחדותם של ישראל בא הוא בנוסח כרוז של שאלה. ומי כעמך ישראל. אלא שהם הם הדברים. מכיון שהיתר אמירת “אתה אחד ושמך אחד” נעוץ הוא באחדותה של כנסת ישראל הנראית לעינינו בעצם ה“יום הזה”, לכן בא הוא שבח האחדות של כנסת ישראל בנוסח כרוז של שאלה, המורה על ענין הוה ונוכח, ולא על ענין עתיד ונסתר. כי רק מפאת היות שבח אחדותם של ישראל ענין הוה ונוכח, יתכן לקבוע בתפלה שבח אחדות שמו של מקום, שגילוייו הוא בעצם ענין של עתיד ונסתר. והבן היטב.
--	---

D. To Make Believe: Prayer as Transitional Space

Talmud Bavli Berakhot 46b	תלמוד בבלי ברכות מו:
Mar Zutra visited the home of Rav Ashi. [Rav Ashi] suffered a loss. [Mar Zutra] opened and blessed: ‘Who is good and does good, god of truth, the true judge, who judges with righteousness, takes away with justice, and is the ruler of his world to do in it as he wills, as all his ways are just, that all is his and we are his people and his servants, and in everything we are obligated to thank him and bless him, who repairs the breaches in Israel, he will repair this breach in Israel for life.	מר זוטרא איקלע לבי רב אשי איתרע ביה מלתא, פתח ובריק: הטוב והמטיב, אל אמת דיין אמת, שופט בצדק לוקח במשפט, ושליט בעולמו לעשות בו כרצונו כי כל דרכיו משפט, שהכל שלו ואנחנו עמו ועבדיו, ובכל אנחנו חייבים להודות לו ולברכו, גודר פרצות בישראל הוא יגדור את הפרצה הזאת בישראל לחיים.

Halakhot Gedolot 1 – Laws of Blessings	ספר הלכות גדולות סימן א - הלכות ברכות
We do not say ‘who takes away with justice’ because Rabbi Ami’s teaching that there is no death without sin was definitively contravened.	...ולוקח במשפט לא נימא דאיתותב רבי אמי דאמר אין מיתה בלא חטא.

Tosafot Berakhot 46b, s.v. <i>Mar Zutra</i>	תוספות ברכות מו: ד"ה מר זוטרא
The author of the Halakhot Gedolot explained that one should not say [who takes away] ‘with justice,’ since we hold that there is death without sin and suffering without iniquity. Nevertheless, we shouldn’t erase the line for this reason alone.	...ופירש בה"ג דאין לומר במשפט דקיימא לן בפ' במה בהמה יוצאה (דף נה:): דיש מיתה בלא חטא ויש יסורין בלא עון ומיהו בכך אין למחקר

Jonathan Lear, <i>Imagining the End: Mourning and Ethical Life</i>
By now it should be clear that from a psychoanalytic point of view, mourning and play are deeply intertwined. At first, it looks as though two scenes could not be more different than a child playing with a teddy bear and an adult mourning at a grave. But if we probe beneath the surface, we can see that even in play, the child is getting ready to say goodbye to his teddy; and it is not unusual for mourners to engage in reveries of continued conversations with the deceased loved one. It is Donald Winnicott who grasped what these phenomena have in common. He spoke of the need for “an intermediate area of experiencing ... <i>that is not challenged</i>, because no claim is made on its behalf except that it shall exist as a resting place for the individual engaged in <i>the perpetual human task</i> of keeping inner and outer reality separate yet interrelated.” (He called this area “transitional,” which I do not think is the best term, but it has stuck.) In the case of childhood play—say, with a teddy bear—Winnicott says that it is a matter of tacit agreement between good-enough parents and the supporting adult world that “<i>we will never ask the question: ‘Did you conceive of this or was it presented to you from without?’ The important point is that no decision on this point is expected. The question is not to be formulated.</i>” He notes it “<i>will always be important</i>” for us that we have “a neutral area of experience that will not be challenged.” That “neutral area” sometimes includes the graveyard. We friends and supporters of the mourners do not inquire into the status of ongoing conversation with the dead loved one, for example. The question is not to be raised. Winnicott says as much himself: “It is assumed here that the task of reality-acceptance is <i>never complete</i>, that no human being is free from the strain of relating inner and

outer reality, and that relief from this strain is provided by an intermediate area of experience ... which is not challenged (arts, religion, etc.) This intermediate area is in direct continuity the play area of the small child who is 'lost' in play." I take mourning to be included in his "etc."

Avraham Halfi, "A person hangs his yesterday"	אברהם חלפי, "אדם תולה את אתמולו"
A person hangs his yesterday on a peg set in the heart of the wind. Onward. Onward. Delights of as if- if- if only Look, they all bowed fell at the feet of no-legs-has-he whose rage and roar fill the world. And I too fall and rise, fall and rise, fall and believe with a full faith.	אדם תולה את אתמולו על וו תקוע בליבה של רוח. הלאה הלאה. ששועי כאלו- אלו- לו ראי, הפל כרעו נפלו אל מרגלות של אין-רגלים-לו שזעמו ורעמו מלא עולם. וגם אני נופל וקם, נופל וקם, נופל ומאמין באמונה שלמה.